

УДК 351.74

DOI <https://doi.org/10.32782/1813-3401.2024.3.22>

Чумак О.О.,

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри національної безпеки,
Інституту безпеки
ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна
Академія управління персоналом»,
ORCID ID: 0009-0005-9476-5518

Качмар Б.М.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри управління фінансово-економічною безпекою,
Інституту безпеки
ПрАТ «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»
ORCID ID: 0009-0004-0287-6994

МЕТОДОЛОГІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ ДЕРЖАВИ: АПРОКСИМАЦІЯ ЗАКОРДОННИХ СТАНДАРТІВ І СТАНДАРТІВ НАТО

Стаття присвячена дослідженню методології посилення обороноздатності держави через наближення до зарубіжних стандартів та стандартів НАТО. Проаналізовано важливість узгодження національних оборонних практик з міжнародними рамками для вирішення сучасних безпекових викликів. Дослідження підкреслило актуальність прийняття оперативних принципів НАТО, включаючи колективну оборону та адаптивність, як основи для побудови ефективних військових систем. Вивчаючи досвід різних країн, автори статті визначили важливі тенденції і стратегічні пріоритети, підкресливши роль оперативної сумісності, модернізації та інституційних реформ у досягненні надійних оборонних спроможностей. У дослідженні підкреслено трансформаційний потенціал методологій, орієнтованих на НАТО, у зміцненні як національної безпеки, так і регіональної стабільності.

Розглянуто практичне застосування та виклики, пов'язані з прийняттям передових оборонних стандартів. Аналіз східноєвропейських держав, які перейшли від практики радянських часів до систем, сумісних з НАТО, виявив складнощі таких реформ, включаючи обмеженість ресурсів і необхідність модернізації командних структур. Зокрема, на прикладі Польщі та країн Балтії показано, як інтеграція в НАТО сприяла модернізації військової техніки, стандартизації навчальних програм і створенню логістичних систем.

Встановлено, що для успішної імплементації стандартів НАТО критично важливими є розбудова інституційної спроможності та стійка політична прихильність. Дослідження продемонструвало, що інтеграція стандартизованих процедур у логістику, підготовку і стратегічне планування підвищує оперативну готовність і сприяє більш тісній співпраці в рамках багатонаціональних оборонних ініціатив. Воно також підкреслило важливість впровадження технологій, в тому числі передових систем зв'язку і платформ управління ресурсами в реальному часі, для досягнення оперативної ефективності і стійкості.

Доведено потенціал методологій, орієнтованих на НАТО, для трансформації національних оборонних систем, зміцнення колективної безпеки та ефективного реагування на гібридні загрози. Стаття містить стратегічні рекомендації для політиків і військових планувальників, які закликають до постійних інновацій і співпраці в оборонній практиці.

Ключові слова: стандарти НАТО, обороноздатність держави, закордонні стандарти, методологія, апроксимація, гібридні загрози, логістичні системи, стратегічне планування, оборонна політика.

Актуальність теми дослідження. Динамічний характер міжнародних конфліктів, поширення новітніх військових технологій і зростаюча поширеність гібридних загроз вимагають від держав прийняття надійних і адаптивних оборонних методологій. НАТО, як провідний військовий альянс, розробив комплексні стандарти і стратегії, які довели свою ефективність у зміцненні колективної та індивідуальної обороноздатності країн-членів. Для країн, які прагнуть інтегруватися в євроатлантичні структури безпеки або посилити свої оборонні системи, відповідність стандартам НАТО відкриває шлях до оперативної сумісності, стратегічної узгодженості і оперативної ефективності. Таке узгодження не лише зміцнює національну безпеку, але й розширює можливості участі в міжнародних миротворчих і коаліційних операціях. Крім того, вивчення методологій іноземних держав, які успішно перейшли на стандарти НАТО, дає цінну інформацію про подолання викликів і адаптацію цих структур до конкретних національних умов.

Дослідження проблематики впровадження стандартів НАТО є особливо актуальним для країн, які проводять реформи в оборонному секторі, оскільки воно стосується таких важливих питань, як модернізація військової інфраструктури, стандартизація підготовки та операцій, а також оптимізація процесів оборонного планування. Вивчаючи теоретичні та практичні аспекти приведення національних оборонних спроможностей у відповідність до іноземних стандартів і стандартів НАТО, дослідження робить внесок у дискурс про регіональну і глобальну безпеку, пропонуючи стратегічні рекомендації для політиків, військових планувальників і науковців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Узагальнення напрацювань вітчизняних та іноземних авторів свідчить про зростаючу увагу до адаптації національних оборонних систем до міжнародних стандартів, зокрема НАТО. У наукових роботах досліджуються питання модернізації військової інфраструктури, стандартизації навчання та логістики, інтеграції сучасних технологій (Орел М. Г., Клочко О. А., Котляренко О., Палій О., Богуцький П. П., Пилипчук В. Г., Дорогих С. О., Репіло Ю. Є., Російцев В., Іщенко О., Дерікот О., Клименко В., Козинець І., Ю. М. Мудрак). Особливий акцент робиться на досвіді країн Східної Європи, які успішно імплементували стандарти НАТО та на викликах,

пов'язаних із ресурсними обмеженнями й інституційними реформами.

Метою дослідження є аналіз та формування комплексного розуміння методології забезпечення обороноздатності держави через наближення до іноземних стандартів та стандартів НАТО.

Основний зміст дослідження. Порівняльний аналіз ключових стандартів НАТО та їх застосування в різних національних оборонних практиках дає змогу глибше зрозуміти процеси і виклики, пов'язані з приведенням національних оборонних систем у відповідність з міжнародними рамками. Стандарти, розроблені для забезпечення оперативної сумісності, оперативної ефективності та стратегічної єдності між країнами-членами, охоплюють широкий спектр керівних принципів, включаючи оборонне планування, командування і управління, логістику, підготовку і закупівлі [1]. Норми ґрунтуються на таких принципах, як колективна оборона, готовність і адаптивність, формуючи основу сучасної військової ефективності у протидії як звичайним, так і асиметричним загрозам.

Вивчаючи практику держав, які прагнули наблизитися до стандартів, можна помітити помітні відмінності та адаптації, зумовлені унікальним геополітичним контекстом кожної країни, обмеженими ресурсами та існуючими військовими структурами. Східноєвропейські країни, які вступили до НАТО після закінчення холодної війни, здійснили масштабні реформи оборонного сектору з метою переходу від практики радянських часів до систем, сумісних з даними принципами [2]. Реформи, як правило, включали реструктуризацію системи командування і управління, модернізацію обладнання для забезпечення оперативної сумісності і прийняття стандартизованих протоколів навчання.

Інтеграція Польщі до НАТО продемонструвала, як прийняття стандартів посилило національну обороноздатність, на одному з яскравих прикладів. Країна внесла комплексні зміни до своєї військової доктрини, зробивши наголос на спільних операціях і узгодивши свої цикли оборонного планування з процесом оборонного планування. Закупівля Польщею передових систем, таких як винищувач F-16 [3], супроводжувалась створенням структур логістичної підтримки, які відповідали вимогам.

Іншим прикладом успішної адаптації є країни Балтії – Естонії, Латвії і Литви, які визначи-

ли оперативну сумісність як наріжний камінь своєї оборонної політики. Країни запровадили підрозділи інтеграції сил і включили багатонаціональні бойові групи до своїх стратегій територіальної оборони. Крім того, прийняття ними системи кіберзахисту продемонструвало адаптивність стандартів НАТО до нових сфер безпеки [4]. Дана інтеграція значно підвищила здатність цих держав реагувати на гібридні загрози і посилила регіональну безпеку співпрацю.

Досвід країн, що не є членами НАТО, які наближаються до стандартів Альянсу, також дає цінну інформацію. Україна, прагнучи посилити національну оборону в умовах постійних загроз безпеці, перейняла елементи оперативних і тренувальних стандартів. Стратегічний оборонний бюлетень України окреслює ключові реформи, спрямовані на досягнення сумісності, в тому числі реструктуризацію командних структур для приведення їх у відповідність до оперативної структури НАТО. Процес зіткнувся з проблемами, включаючи обмеженість ресурсів і складність переходу від застарілих систем, але прогрес у таких сферах, як проведення спільних навчань і впровадження сумісних систем зв'язку, демонструє потенційні переваги такого узгодження [5]. Ширший аналіз показує, що наближення до стандартів НАТО часто вимагає значних інвестицій в розбудову інституційного потенціалу, професійну військову освіту і модернізацію інфраструктури. Країни, які успішно привели свої оборонні системи у відповідність до зазначених норм, підкреслюють важливість стійкої політичної прихильності, міцного міжнародного партнерства і гнучкості в адаптації глобальних рамок до національного контексту. Зближення національних практик з комплексним підходом НАТО до безпеки створює ефект мультиплікатора, посилюючи як обороноздатність окремих держав, так і колективну безпеку ширшого регіону.

Приведення національної оборонної політики у відповідність до міжнародно визнаних військових стандартів вимагає системного і багатовимірного підходу, що поєднує стратегічне планування, інституційну реформу і заходи з розбудови потенціалу. Методологія досягнення такої відповідності передбачає прийняття структурованих рамок, які надають пріоритет оперативній сумісності, модернізації та дотриманню спільних оперативних принципів [6]. Процес вимагає синхронізації національних обо-

ронних доктрин, навчальних програм, практики закупівель і командних структур з усталеними стандартами передових військових альянсів, забезпечуючи безперебійну координацію під час проведення спільних операцій і багатонаціональних місій.

Важливою стратегією адаптації є всебічна оцінка і реформування національних військових доктрин з метою забезпечення їх відповідності міжнародно визнаним принципам. Зокрема, це вимагає включення спільних оперативних концепцій, які наголошують на проведенні операцій загальновійськовими силами, інтегрованих системах командування і управління і багатопрофільних стратегіях, в тому числі в кібернетичному і космічному вимірах [7]. Розвиток надійного процесу оборонного планування, змодельованого на основі передових систем планування, гарантує, що національні стратегії будуть синхронізовані з довгостроковими цілями і адаптовані до викликів безпеці, що еволюціонують. Створення циклу планування і огляду з акцентом на аналіз сценаріїв і розвиток сил і засобів підтримує процес узгодження.

Ще одним важливим елементом методології є модернізація оборонної інфраструктури і стандартизація військової техніки задля посилення сумісності з передовими оперативними системами. Передбачає інвестиції в комунікаційні технології, системи озброєнь і логістичні мережі, які відповідають міжнародно визнаним технічним специфікаціям. Ініціативи співпраці, такі як спільні навчання, сприяють інтеграції національних збройних сил в багатонаціональні операції, сприяючи ознайомленню зі стандартизованими процедурами і оперативними протоколами. Такі навчання допомагають виявити прогалини в оперативній сумісності і водночас дають можливість удосконалити тактику і техніку.

Професіоналізація збройних сил за допомогою структурованих освітніх і тренувальних програм є наріжним каменем процесу адаптації. Наголошуючи на розвитку лідерських якостей, плануванні місій і оперативній координації, ці програми забезпечують підготовку військовослужбовців усіх рівнів до дій у складному багатонаціональному середовищі. Встановлення партнерських відносин з установами, що пропонують передову військову освіту, сприяє обміну знаннями і поширенню передового досвіду, роблячи свій внесок у загальні зусилля з адаптації.

Попри свої переваги, цей процес не позбавлений викликів. Однією з суттєвих перешкод є ресурсомісткий характер процесу адаптації, який вимагає значних фінансових інвестицій в ініціативи з модернізації, оновлення інфраструктури і навчальні програми. Обмеженість оборонних бюджетів і конкуруючі національні пріоритети можуть обмежувати здатність держав проводити комплексні реформи. Крім того, перехід від застарілих систем до сучасних структур часто вимагає подолання бюрократичної інерції, опору змінам і складнощів, пов'язаних з інтеграцією нових технологій і процедур. Інший виклик полягає в геополітичних і культурних факторах, які впливають на прийняття зовнішніх стандартів [8]. Різне сприйняття загроз, стратегічні пріоритети та історичний досвід можуть створювати напруженість при узгодженні національної політики з ширшими рамками. Забезпечення поваги до суверенітету і унікальних потреб у сфері безпеки кожної окремої держави в процесі узгодження має вирішальне значення для збереження національної відповідальності і громадської підтримки цього процесу.

Тим не менш, процес адаптації відкриває значні можливості для посилення національних оборонних спроможностей. Інтеграція стандартизованих процедур і оперативних рамок сприяє розширенню співпраці в багатонаціональних оборонних ініціативах, зміцнюючи регіональну стабільність і колективну безпеку. Узгодження політики з передовими рамками також забезпечує доступ до технологічних інновацій, мереж обміну розвідданими і спеціалізованими знаннями, посилюючи загальну стійкість національних оборонних систем. Крім того, зусилля з гармонізації сприяють розвитку інституційних спроможностей, які сприяють довгостроковій стійкості і адаптивності [9]. Розвиваючи культуру інновацій, співпраці і постійного вдосконалення, держави можуть позиціонувати себе як такі, що ефективно реагують на нові виклики безпеки. Зрештою, методологія узгодження національної оборонної політики з передовими військовими стандартами підкреслює важливість стратегічного бачення, постійної відданості і комплексного підходу до побудови стійких і оперативно сумісних оборонних систем.

Інтеграція методологій, які приводять національні оборонні системи у відповідність до передових міжнародних стандартів, у військову підготовку, логістику і стратегічне плану-

вання вимагає структурованого ітеративного підходу, який наголошує на оперативній сумісності, ефективності і адаптивності. Військова підготовка слугує основоположним елементом оперативного узгодження, що вимагає включення в навчальні програми спільних оперативних принципів, стандартизованих тактичних процедур і передових технологічних систем. Навчальні програми мають надавати пріоритет реалістичності і комплексності, використовуючи вправи на основі сценаріїв, що імітують багатонаціональне середовище, дозволяючи особовому складу розвивати навички, необхідні для роботи в інтегрованих командних структурах і ефективного використання взаємосумісного устаткування.

Логістика, як вирішальний чинник оперативного успіху, має зазнати значних змін для того, щоб відповідати вимогам оперативної сумісності і ефективності. Стандартизація логістичних структур, в тому числі управління ланцюгами постачання, транспортними мережами і системами технічного обслуговування, забезпечує безперешкодну координацію ресурсів між багатонаціональними силами. Впровадження передових систем управління запасами і використання цифрових платформ для відстеження в режимі реального часу і розподілу ресурсів підвищує оперативність і стійкість [10]. Створення централізованих логістичних центрів, здатних підтримувати багатонаціональні операції, ще більше посилює спроможність проводити тривалі і складні місії.

Стратегічне планування вимагає прийняття методології, яка узгоджує цілі національної оборони з міжнародними стандартами, враховуючи при цьому пріоритети внутрішньої безпеки. Інтеграція довгострокових рамок розвитку сил і засобів, заснованих на аналізі сценаріїв і оцінці ризиків, дозволяє передбачити майбутні виклики і проактивно розподіляти ресурси. Процеси спільного планування, що включають участь у спільних циклах оперативного планування і застосування стандартизованих інструментів планування місій, забезпечують узгодженість і послідовність у багатонаціональному контексті.

Пропозиція моделі прийняття передових військових стандартів передбачає встановлення партнерських відносин з країнами, які мають значний досвід у приведенні своїх оборонних систем у відповідність до міжнародно визнаних стандартів. Структуровані програми наставни-

цтва, двосторонні обміни та ініціативи з обміну знаннями дають цінний досвід подолання проблем імплементації і адаптації методологій до конкретних національних контекстів. Крім того, створення спеціалізованих центрів передового досвіду, присвячених питанням оперативної сумісності і навчанню, сприяє інноваціям і забезпечує постійне вдосконалення практик.

Впровадження цих методологій в усіх військових сферах створює основу для посилення оперативної готовності, адаптивності і співпраці. Систематичне застосування узгоджених підходів до тренувань, логістики і стратегічного планування гарантує, що національні системи оборони залишатимуться надійними, стійкими і здатними відповідати на сучасні виклики безпеці у все більш взаємопов'язаному світі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Висновки, зроблені в цьому дослідженні, підкреслюють критичну важливість приведення національних оборонних методологій у відповідність до міжнародно визнаних стандартів для підвищення оперативної ефективності, оперативної сумісності та стратегічної стійкості в умовах дедалі більш нестабільного глобального безпекового середовища. Прийняття передових концепцій, як показав порівняльний аналіз, показує, що таке узгодження не лише зміцнює оборонні спроможності окремих держав, але й робить значний внесок у регіональну і колективну безпеку. Систематичне впровадження стандартизованих доктрин, навчальних протоколів і систем матеріально-технічного забезпечення сприяє безперешкодній інтеграції в багатонаціональні оборонні структури, одночасно підвищуючи адаптивність до нових загроз.

Перспективи подальших досліджень у цій сфері широкі, зважаючи на еволюцію характеру війни і появу нових викликів безпеці. Майбутні дослідження повинні вивчати вплив технологічних досягнень, таких як штучний інтелект, кібернетичні можливості та автономні системи, на методології, що використовуються для забезпечення обороноздатності. Крім того, вивчення ролі регіональних безпекових ініціатив і партнерств у сприянні приведенню у відповідність до передових стандартів може дати цінну інформацію для оптимізації спільних оборонних стратегій. Перетин оборонної політики з економічними міркуваннями, особливо в умовах обмежених ресурсів, потребує подальшого вивчення з метою розробки стійких моделей

узгодження, які надають пріоритет як безпеці, так і фінансовій відповідальності.

Майбутні дослідження можуть сприяти постійному вдосконаленню методологій, які посилюють національні і колективні оборонні спроможності, гарантуючи, що держави залишатимуться стійкими і адаптивними перед обличчям постійно мінливого безпекового ландшафту. Інтеграція міждисциплінарних перспектив і емпіричного аналізу матиме вирішальне значення для поглиблення теоретичного і практичного розуміння цієї життєво важливої сфери дослідження.

Список використаних джерел:

1. Орел М. Г., Ключко О. А. Актуальні проблеми нормативно-правового забезпечення сектору безпеки й оборони у відповідності до стандартів НАТО. *Публічне урядування*. 2022. № 3(28). С. 67–72. URL: [https://doi.org/10.32689/2617-2224-2021-3\(28\)-10](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2021-3(28)-10)
2. Котляренко О. Адаптація національного військового законодавства до стандартів країн – членів НАТО. *Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми : матеріали науково-практичної конференції (м. Харків, 17 травня 2019 р.)*. Харків : ХНУВС, 2019. С. 101–103. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/17_05_2019/pdf/47.pdf
3. Польща використовує свої F-16 уже 15 років: які висновки з цього досвіду може взяти Україна. (2021). *Defense Express*. URL: https://defence-ua.com/army_and_war/polscha_vikoristovuje_svoji_f_16_uzhe_15_rokiv_jaki_visnovki_z_tsogo_dosvidu_mozhe_vzjati_ukrajina-3888.html
4. Палій О. Специфіка та наслідки інтеграції країн Балтії до євроатлантичних структур. *Наукові записки НАУКМА*. 2002. Т. 20. С. 55–60. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/74d77cfc-b199-412b-a7d2-5fd9ba75cf47/content>
5. Розвиток законодавства України у сфері оборони: проблеми адаптації до стандартів НАТО та шляхи їх вирішення. *Матеріали Науковопрактичної конференції*. м. Київ, 23 квітня 2021 року. упоряд.: П. П. Богуцький, В. Г. Пилипчук, С. О. Дорогих. Київ, 2021. 376 с. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/rozvitok_zakonodavstva_ukrayini_u_sferi_oboroni_maket.pdf
6. Репіло Ю. Є. Аналіз основних методів планування воєнних дій прийнятих у НАТО. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони*. 2022. № 3. С. 55-62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sitsbo_2022_3_9
7. Репіло Ю., Россійцев В., Іщенко О. Аналіз базових принципів, концепцій та понять доктринального забезпечення збройних сил провідних країн

- світу. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони*. 2022. №1 (43). С. 79–90. URL: <https://doi.org/10.33099/2311-7249/2022-43-1-79-90>
8. Дерікот, О., Клименко, В., & Козинець, І. Співробітництво збройних сил України з НАТО: досвід минулого та перспектива на майбутнє. *Воєнно-історичний вісник*. 2019. №32(2). С. 127–143. URL: <https://doi.org/10.33099/2707-1383-2019-32-2-127-143>
9. Мудрак Ю. М. Підходи до імплементації стандартів НАТО у Збройних Силах України. *Воєнна безпека та воєнна політика держави*. 2020. № 2(69). URL: <http://znp-cvsvd.nuou.org.ua/article/view/212680>.
10. Шлях України до Альянсу: логістичне забезпечення за стандартами НАТО. *Ukraine to Nato*. URL: <https://ukrainetonato.com.ua/spetsproekty/shlyakh-ukrayiny-do-alyansu-lohistrychne-zabezpechennia-za-standartamy-nato/>

Chumak O.O., Kachmar B.M. Methodology of ensuring of the state's defence capability: approximation of foreign and nato standards

The article is devoted to the study of the methodology of strengthening the defence capability of the state through approximation to foreign and NATO standards. The importance of aligning national defence practices with international frameworks to address current security challenges is analysed. The study underlined the relevance of adopting NATO operational principles, including collective defence and adaptability, as a basis for building effective military systems. By studying the experience of different countries, the authors identified important trends and strategic priorities, emphasising the role of interoperability, modernisation and institutional reforms in achieving reliable defence capabilities. The study emphasises the transformative potential of NATO-oriented methodologies in strengthening both national security and regional stability.

The practical application and challenges associated with the adoption of advanced defence standards are considered. The analysis of Eastern European states that have moved from Soviet-era practices to NATO-compatible systems has revealed the difficulties of such reforms, including limited resources and the need to modernise command structures. In particular, the examples of Poland and the Baltic states show how integration into NATO has contributed to the modernisation of military equipment, standardisation of training programmes and the creation of logistics systems.

It is established that institutional capacity building and sustained political commitment are critical for the successful implementation of NATO standards. The study demonstrated that the integration of standardised procedures into logistics, training and strategic planning increases operational readiness and promotes closer cooperation in multinational defence initiatives. It also highlighted the importance of introducing technology, including advanced communications systems and real-time resource management platforms, to achieve operational efficiency and sustainability.

The paper proves the potential of NATO-oriented methodologies to transform national defence systems, strengthen collective security and effectively respond to hybrid threats. The article provides strategic recommendations for policy makers and military planners, calling for continuous innovation and cooperation in defence practice.

Key words: NATO standards, state defence capability, foreign standards, methodology, approximation, hybrid threats, logistics systems, strategic planning, defence policy.